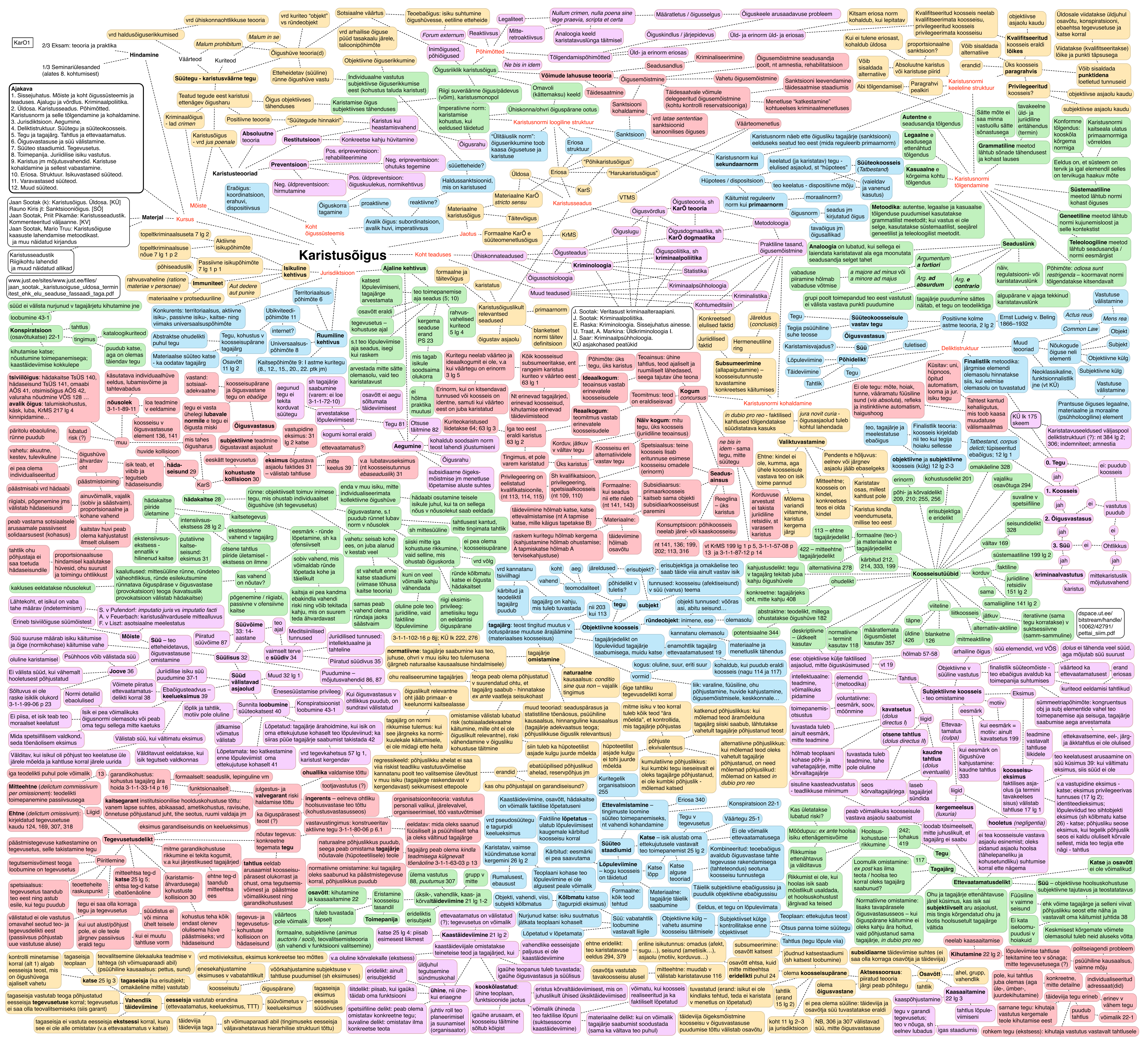

KarO1
2/3 Eksam: teooria ja praktika
Hindamine
1/3 Seminariülesanded (alates 8. kohtumisest)
Ajakava
1. Sissejuhatus. Mõiste ja koht õigussüsteemis ja teaduses. Ajalugu ja võrdlus. Kriminaalpoliitika.
2. Üldosa. Karistusseadus. Põhimõtted. Karistusnorm ja selle tõlgendamine ja kohaldamine.
3. Jurisdiktsioon. Aegumine.
4. Deliktistruktuur. Süütegu ja süüteokoosseis.
5. Tegu ja tagajärg. Tahtlus ja ettevaatamatus.
6. Õigusvastasuse ja süü välistamine.
7. Süüteo staadiumid. Tegevusetus.
8. Toimepanija. Juriidilise isiku vastutus.
9. Karistus jm mõjutusvahendid. Karistuse kohaldamine ja sellest vabastamine.
10. Eriosa. Struktuur. Isikuvastased süüteod.
11. Varavastased süüteod.
12. Muud süüteod.
Jaan Sootak (k): Karistusõigus. Üldosa. [KÜ]
Rauno Kiris jt: Sanktsiooniõigus. [SÕ]
Jaan Sootak, Priit Pikamäe: Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. [KV]
Jaan Sootak, Mario Truu: Karistusõiguse kaasuste lahendamise metoodikast.
ja muu näidatud kirjandus
Materjal
Kursus
Karistusseadustik
Riigikohtu lahendid
ja muud näidatud allikad
www.just.ee/sites/www.just.ee/files/jaan_sootak._karistusoiguse_uldosa_terminitest_ehk_elu_seaduse_fassaadi_taga.pdf
Mõiste
Koht õigussüsteemis
Karistusõigus
Jurisdiktsioon
Koht teaduses
Jaotus
Karistusseadus
Põhimõtted
Karistusnormi loogiline struktuur
Karistusnormi keeleline struktuur
Karistusnormi tõlgendamine
Karistusnormi kohaldamine
Deliktistruktuur
vrd ühiskonnaohtlikkuse teooria
vrd haldusõiguserikkumised
vrd kuriteo "objekt" vs ründeobjekt
Sotsiaalne väärtus
Malum prohibitum
Malum in se
Väärteod
Kuriteod
Õigushüve teooria(d)
vrd arhailise õiguse püüd tasakaalu järele, talioonipõhimõte
Objektiivne õiguserikkumine
Süütegu - karistusväärne tegu
Etteheidetav (süüline) rünne õigushüve vastu
Individuaalne vastutus subjektiivse õiguserikkumise eest (kohustus taluda karistust)
Teatud tegude eest karistusi ettenägev õigusharu
Õigus objektiivses tähenduses
Karistamise õigus subjektiivses tähenduses
Kriminaalõigus - lad crimen
Positiivne teooria
"Süütegude hinnakiri"
Karistus kui heastamisvahend
Karistusõigus - vrd jus poenale
Absoluutne teooria
Restitutsioon
Konkreetse kahju hüvitamine
Pos. eripreventsioon: rehabiliteerimine
Preventsioon
Neg. eripreventsioon: ohutuks tegemine
Karistusteooriad
Neg. üldpreventsioon: hirmutamine
Pos. üldpreventsioon: õiguskuulekus, normikehtivus
Eraõigus: koordinatsioon, erahuvi, dispositiivsus
Õiguskorra tagamine
proaktiivne
reaktiivne?
Avalik õigus: subordinatsioon, avalik huvi, imperatiivsus
Haldussanktsioonid, mis on karistused
süüetteheide?
Õigusrahu
Teoebaõigus: isiku suhtumine õigushüvesse, eetiline etteheide
Forum externum
Reaktiivsus
Legaliteet
Mitte-retroaktiivsus
Nullum crimen, nulla poena sine lege praevia, scripta et certa
Analoogia keeld karistatavuslünga täitmisel
Määratletus / õigusselgus
Õiguskeele arusaadavuse probleem
Inimõigused, põhiõigused
Ne bis in idem
Tõlgendamispõhimõtted
Õiguskindlus / järjepidevus
Üld- ja erinorm üld- ja eriosas
Üld- ja erinorm eriosas
Õigusriiklik karistusõigus
Võimude lahususe teooria
Seadusandlus
Kriminaliseerimine
Õigusemõistmine seadusandja poolt, nt amnestia, rehabilitatsioon
Õigusemõistmine
Vahetu õigusemõistmine
Riigi suveräänne õigus/pädevus (võim), karistusmonopol
Omavoli (kättemaksu) keeld
Täidesaatmine
Täidesaatvale võimule delegeeritud õigusemõistmine (kohtu kontrolli reservatsiooniga)
Sanktsiooni leevendamine täidesaatmise staadiumis
Menetluse "katkestamine" kohtueelses kriminaalmenetluses
Imperatiivne norm: karistamise kohustus, kui eeldused täidetud
Ühiskonna/ohvri õiguspärane ootus
Sanktsiooni kohaldamine
vrd latae sententiae sanktsioonid kanoonilises õiguses
Väärteomenetlus
"Ülitäiuslik norm": õiguserikkumine toob kaasa õigusetuse ja karistuse
Eriosa struktuur
Sanktsioon
Karistusnorm näeb ette õigusliku tagajärje (sanktsiooni) eelduseks seatud teo eest (mida reguleerib primaarnorm)
Karistusnorm kui sekundaarnorm
keelatud (ja karistatav) tegu - elulised asjaolud, st "hüpotees"
Süüteokoosseis (Tatbestand)
"Põhikaristusõigus"
"Harukaristusõigus"
Üldosa
Eriosa
KarS
Hüpotees / dispositsioon
teo keelatus - dispositiivne mõju
(vaieldav ja vanenud kasutus)
Materiaalne KarÕ stricto sensu
Materiaalne karistusõigus
Täitevõigus
VTMS
Käitumist reguleeriv norm kui primaarnorm
moraalinorm?
õigusnorm
seadus jm kirjutatud õigus
tavaõigus jm õigusallikad
Õigusteooria, sh KarÕ teooria
Õigusvõrdlus
Metodoloogia
Formaalne KarÕ e süüteomenetlusõigus
KrMS
Õiguslugu
Õigusdogmaatika, sh KarÕ dogmaatika
Praktiline tasand, õigusemõistmine
Ühiskonnateadused
Õigusteadus
Õiguspoliitika, sh kriminaalpoliitika
Kriminoloogia
Statistika
Õigussotsioloogia
Kriminaalpsühholoogia
Muud teadused
Kriminalistika
Kohtumeditsiin
J. Sootak: Veritasust kriminaalteraapiani.
J. Sootak: Kriminaalpoliitika.
E. Raska: Kriminoloogia. Sissejuhatus ainesse.
U. Traat, A. Markina: Üldkriminoloogia I.
J. Saar: Kriminaalpsühholoogia.
KÜ asjakohased peatükid
Kitsam eriosa norm kohaldub, kui lepitatav
Kvalifitseeritud koosseis neelab kvalifitseerimata koosseisu, privilegeeritud koosseis privilegeerimata koosseisu
objektiivse asjaolu kaudu
Üldosale viidatakse üldjuhul osavõtu, konspiratsiooni, ebaehtsa tegevusetuse ja katse korral
Kui ei tulene eriosast, kohaldub üldosa
proportsionaalne sanktsioon?
Võib sisaldada alternatiive
Kvalifitseeritud koosseis eraldi lõikes
Viidatakse (kvalifitseeritakse) lõike ja punkti täpsusega
Võib sisaldada alternatiive
Absoluutne karistus või karistuse piirid
erandid
Üks koosseis paragrahvis
Võib sisaldada punktidena loetletud tunnuseid
Abi tõlgendamisel
Paragrahvi pealkiri
Privilegeeritud koosseis?
objektiivse asjaolu kaudu
subjektiivse asjaolu kaudu
Sätte mõte ei saa minna vastuollu sätte sõnastusega
tavakeelne üld- ja juriidiline eritähendus (termin)
Konformne tõlgendus: kooskõla kõrgema normiga
Karistusnormi kaitseala ulatus primaarnormiga võrreldes
Autentne e seadusandja tõlgendus
Legaalne e seadusega ettenähtud tõlgendus
Grammatiline meetod lähtub sõnade tähendusest ja kohast lauses
Eeldus on, et süsteem on tervik ja igal elemendil selles on tervikuga haakuv mõte
Kasuaalne e kõrgeima kohtu tõlgendus
Süstemaatiline meetod lähtub normi kohast õiguses
Metoodika: autentse, legaalse ja kasuaalse tõlgenduse puudumisel kasutatakse grammatilist meetodit; kui vastus ei ole selge, kasutatakse süstemaatilist, seejärel geneetilist ja teleoloogilist meetodit.
Geneetiline meetod lähtub normi kujunemisloost ja selle kontekstist
Seaduslünk
Analoogia on lubatud, kui sellega ei laiendata karistatavat ala ega moonutata seadusandja selget tahet
Teleoloogiline meetod lähtub seadusandja / normi eesmärgist
Argumentum a fortiori
vabaduse piiramine hõlmab vabaduse võtmise
a majore ad minus või a minore ad majus
Arg. ad absurdum
Arg. e contrario
näiv, regulatsiooni- või karistatavuslünk
Põhimõte: odiosa sunt restrigenda – koormavat normi tõlgendatakse kitsendavalt
grupi poolt toimepandud teo eest vastutust ei välista vastava punkti puudumine
tagajärje puudumine sättes näitab, et tegu on teodeliktiga
algupärane v ajaga tekkinud karistatavuslünk
Vastutuse välistamine
Järeldus (conclusio)
Konkreetsed elulised faktid
Juriidilised faktid
Hermeneutiline ring
Subsumeerimine (allapaigutamine) – koosseisutunnuste tuvastamine konkreetses käitumises
Tegu
Süüteokoosseisule vastav tegu
Tegija psüühiline suhe teosse
Õigusvastasus
Positiivne kolme astme teooria, 2 lg 2
Ernst Ludwig v. Beling 1866–1932
Actus reus
Mens rea
Common Law
Objekt
Karistamisvajadus?
Süü
tuletised
Muud teooriad
Nõukogude õiguse neli elementi
Subjekt
Objektiivne külg
Subjektiivne külg
Lõpuleviimine
Põhidelikt
Täideviimine
Tegu
Tahtlik
Küsitav: uni, hüpnoos, õpitud automatism, looma ja jur. isiku tegu
Finalistlik metoodika: järgmise elemendi olemasolu hinnatakse siis, kui eelmise olemasolu on tuvastatud
Neoklassikaline, funktsionnalistlik jne (vt KÜ)
Vastutuse välistamine
Prantsuse õiguses legaalne, materiaalne ja moraalne (psühholoogiline) element
Ei ole tegu: mõte, hoiak, tunne, vääramatu füüsiline sund (vis absoluta), refleks ja instinktiivne automatism, haigushoog
Tahtest kantud kehaliigutus, mis toob kaasa muudatuse välismaailmas
KÜ lk 175 skeem
Karistatavuseeldused väljaspool deliktistruktuuri (?): nt 384 lg 2; 306; indemniteet; amnestia
in dubio pro reo - faktilised kahtlused tõlgendatakse süüdistatava kasuks
jura novit curia - õigusasjaolud tuleb kohtul lahendada
teo, tagajärje ja meelestatuse ebaõigus
Finalistlik teooria: koosseis kirjeldab nii teo kui tegija hoiaku sellesse
Tatbestand, corpus delicti; tüpiseeritud ebaõigus; 12 lg 1
Valiktuvastamine
Pendents e hõljuvus: eelnev või järgnev asjaolu jääb ebaselgeks
objektiivne ja subjektiivne koosseis (külg) 12 lg 2-3
omakäeline 328
0. Tegu
ei: puudub koosseis
jah
1. Koosseis
jah
ei
vastutus puudub
2. Õigusvastasus
jah
ei
3. Süü
ei
Ohtlikkus
jah
jah
kriminaalvastutus
mittekaristuslik mõjutusvahend
karistus
Ehtne: kindel ei ole, kumma, aga ühele koosseisule vastava teo on isik toime pannud
Mitteehtne; koosseis on kindel, konkreetses teos ei olda kindel
Karistatav osas, millest kahtlust pole
Karistus kindla veendumuseta, millise teo eest
Korduvuse arvestust ei takista juriidiline retsidiiv, st varasem karistus
Mõlema variandi viitamine, karistus kergema järgi
erinorm
kohustusdelikt 201
põhi- ja kõrvaldelikt 209, 210; 255, 256
erisubjektiga e eridelikt
vajaliku osavõtuga 294
suvaline v spetsiifiline
seisundidelikt 328
vältav 169
113 – ehtne tagajärjedelikt
formaalne (teo-) ja materiaalne e tagajärjedelikt
422 – mitteehtne tagajärjedelikt
süstemaatiline 199 lg 2
alternatiivina 278
kärbitud 212, 214, 333, 199
Koosseisutüübid
korduv
faktiline
juriidiline retsidiiv 151 lg 2
sama
samaliigiline 141 lg 2
kahjustusdelikt: tegu v tagajärg tekitab juba kahju õigushüvele
ohudelikt
konkreetne: tagajärjeks oht, mitte kahju 408
abstraktne: teodelikt, millega ohustatakse õigushüve 182
potentsiaalne 344
viiteline
täpne
üldine 426
blanketne 126
liitkoosseis
jätkuv
alternatiiv-aktiline
mitmeaktiline
iteratiivne (sama tegu korratakse) v suktsessiivne (samm-sammuline)
dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42791/pettai_siim.pdf
deskriptiivne – üldkeelt kasutav
normatiivne – terminit kasutav 118
määratlemata õigusmõistet kasutav 357
topeltkriminaalsuseta 7 lg 2
Aktiivne isikupõhimõte
topeltkriminaalsuse nõue 7 lg 1 p 2
Passiivne isikupõhimõte 7 lg 1 p 1
põhiseaduslik
Isikuline kehtivus
rahvusvaheline (ratione materiae v personae)
Immuniteet
Aut dedere aut punire
materiaalne v protseduuriline
Territoriaalsus-põhimõte 6
Ajaline kehtivus
katsest lõpuleviimiseni, tagajärge arvestamata
teo toimepanemise aja seadus (5; 10)
osavõtt eraldi
tegevusetus – kohustuse ajal
s.t teo lõpuleviimise aja seadus, isegi kui raskem
arvestada mitte sätte olemasolu, vaid teo karistatavust
osavõtt ei aegu sõltumata täideviimisest
formaalne ja täitevõigus
karistatus
Karistusõiguslikult relevantsed seadused
primaarnorm
blanketset normi täitev definitsioon
õigustav asjaolu
kergema seaduse erand PS 23
rahvus-vahelised kuriteod 5 lg 4
mis tagab isikule soodsaima olukorra
ei hõlma praktika muutusi
Konkurents: territoriaalsus, aktiivne isiku-, passiivne isiku-, kaitse- ning viimaks universaalsuspõhimõte
Ubikviteedi-põhimõte 11
internet?
Ruumiline kehtivus
Abstraktse ohudelikti puhul tegu
Tegu, kohustus v koosseisupärane tagajärg
Universaalsus-põhimõte 8
Materiaalse süüteo katse - ka oodatav tagajärg
Osavõtt 11 lg 2
Kaitsepõhimõte 9: I astme kuritegu (8., 12., 15., 20., 22. ptk jm)
süüd ei välista nurjunud v tagajärjetu kihutamine jne
loobumine 43-1
Konspiratsioon (osavõtukatse) 22-1
tahtlus
tingimus
kataloogikuriteod
puudub katse, aga on olemas täiendav tegu
kihutamise katse; nõustumine toimepanemisega; kaastäideviimise kokkulepe
tsiviilõigus: hädakaitse TsÜS 140, hädaseisund TsÜS 141, omaabi AÕS 41, otsimisõigus AÕS 42, valuraha nõudmine VÕS 128 … avalik õigus: talumiskohustus, käsk, luba, KrMS 217 lg 4 kinnipidamine…
käsutatava individuaalhüve eeldus, lubamisvõime ja tahtevabadus
nõusolek 3-1-1-89-11
loa teadmine v eeldamine
koosseisu v õigusvastasuse element 136, 141
vastand: sotsiaal-adekvaatne
koosseisupärane ja õigusvastane tegu on ebaõige
tegu ei vasta ühelegi lubavale normile e tegu ei õigusta miski
Õigusvastasus
subjektiivne teadmine õigustavast asjaolust
aegunud tegu ei tekita korduvat süütegu
sh tagajärje saabumine (varem: ei loe 3-1-1-72-10)
arvestatakse lõpuleviimisest
Tegu 81
Otsuse täitmine 82
kogumi korral eraldi
vastupidine eksimus: 31 lg 2 katse
ettevaatamatus?
Aegumine
kohaldub soodsaim norm teost lahendi jõustumiseni
Õigusrahu
subsidiaarne õigeks-mõistmise jm menetluse lõpetamise aluste suhtes
päritolu ebaoluline, rünne puudub
lubatud risk (?)
muu
mis tahes õigusharus
vahetu: akuutne, kestev, tulevikuline
õigushüve ähvardav oht
ei pea olema individualiseeritud
huvide kollisioon
isik teab, et viibib ja tegutseb hädaseisundis
häda-seisund 29
eeskätt tegevusetus
kohustuste kollisioon 30
eksimus õigustava asjaolu faktides 31 – välistab tahtluse
mitte keelus 39
v.a lubatavuseksimus (nt koosseisutunnus ebaseaduslik) 31
päästmistoiming
KarS
päästmisabi vrd hädaabi
riigiabi, põgenemine jms välistab hädaseisundi
ainuvõimalik, vajalik (sobiv ja säästvaim), proportsionaalne ja kohane vahend
hädakaitse 28
rünne: objektiivselt toimuv inimese tegu, mis ohustab individuaalset õigushüve (sh tegevusetus)
enda v muu isiku, mitte individualiseerimata kollektiivne õigushüve
hädaabi osutamine teisele isikule juhul, kui ta on sellega nõus v nõusolekut saab eeldada
õigusvastane, s.t puudub rünnet lubav norm v nõusolek
tahtlusest kantud, mitte tingimata tahtlik
sh mittesüüline
peab vastama sotsiaalsele arusaamale passiivsest solidaarsusest (kohasus)
kaitstav huvi peab olema kahjustatust ilmselt olulisem
hädakaitse piiride ületamine
intensiivsus-ekstsess 28 lg 2
kaitsetegevus
ekstsessiivne vahend v tagajärg
eesmärk - ründe lõpetamine, sh ka ofensiivselt
vahetu: seisab kohe ees, on juba alanud v kestab veel
siiski mitte iga kohustuse rikkumine, vaid selline, mis ohustab õiguskorda
ei pea olema koosseisupärane
vrd võlg
tahtlik ohu põhjustaja ei saa toetuda hädaseisundile
proportsionaalsuse hindamisel kaalutakse hüvesid, ohu suurust ja toimingu ohtlikkust
ekstensiivsus-ekstsess - ennatlik v hilinenud kaitse
putatiivne kaitse-seisund: eksimus 31
otsene tahtlus piiride ületamisel - ekstsess on ilmne
sobiv vahend, mis võimaldab ründe lõpetada kohe ja täielikult
st vahetult enne katse staadiumi (viimase tõhusa kaitse teooria)
kuni on veel võimalik kahju vähendada
ründe kõlbmatu katse ei õigusta hädakaitset
kakluses eeldatakse nõusolekut
kaalutlused: mittesüüline rünne, ründeteo väheohtlikkus, ründe esilekutsumine rünnatava õiguspärase v õigusvastase (provokatsioon) teoga (kavatsuslik provokatsioon välistab hädakaitse)
kas vahend on nõutav?
põgenemine / riigiabi, passiivne v ofensiivne kaitse
kaitsja ei pea kandma ebakindla vahendi riski ning võib tekitada kahju, mis on suurem teda ähvardavast
samas peab vahend olema ründaja jaoks säästvaim
oluline pole teo juriidiline, vaid faktiline lõpuleviimine
riigi eksimis-privileeg: ametiisiku tegu on eeldamisi õiguspärane
Lähtekoht, et isikul on vaba tahe määrav (indeterminism)
S. v Pufendorf: imputatio juris vs imputatio facti
A. v Feuerbach: karistusähvardusele mittealluvus
F. v Liszt: asotsiaalne meelestatus
Erineb tsiviilõiguse süümõistest
Mõiste
Süü suuruse määrab isiku käitumise ja õige (normikohase) käitumise vahe
Süü – teo etteheidetavus, õigusvastasuse omistamine
oluline karistamisel
Psühhoos võib välistada süü
Piiratud süüvõime 87
Süüvõime 33: 14-aastane
teo ajal
Meditsiinilised tunnused
Juriidilised tunnused: intellektuaalne ja tahteline
vaimselt terve e süüdiv 34
Süülisus 32
Piiratud süüdivus 35
Ei välista süüd, kui vähemalt hooletusest põhjustatud
Joove 36
Juriidilise isiku süü puudumine 37-1
Süüd välistavad asjaolud
Muud 32 lg 1
Puudumine – mõjutusvahendid 86, 87
Sõltuvus ei ole raske isiklik olukord 3-1-1-99-06 p 23
Normi detailid ebaolulised
Võimete piiratus ettevaatamatus-delikti korral 38
Ebaõigusteadvus – keelueksimus 39
Enesesüüstamise privileeg
Kui õigusvastasus v ohtlikkus puudub, on sundravi välistatud
Ei piisa, et isik teab teo moraalset keelatust
Isik ei pea võimalikuks õigusnormi olemasolu või peab oma tegu sellega mitte kaetuks
lõplik ja tahtlik, motiiv pole oluline
Sunnita loobumine süüteokatsest 40
Konspiratsioonist loobumine 43-1
Mida spetsiifilisem valdkond, seda tõenäolisem eksimus
Välistab süü, kui vältimatu eksimus
jätkamise võimatus välistab
Lõpetatud: tagajärje ärahoidmine, kui isik on oma ettekujutuse kohaselt teo lõpuleviinud; ka siiras püüe tagajärje saabumist takistada 42
Välditav, kui isikul oli põhjust teo keelatuse üle järele mõelda ja kahtluse korral järele uurida
Välditavust eeldatakse, kui isik tegutseb valdkonnas
Lõpetamata: teo katkestamine enne lõpuleviimist oma ettekujutuse kohaselt 41
vrd tegevkahetsus 57 lg 1, karistust kergendav
iga teodelikti puhul pole võimalik
13
garandikohustus: kohustus tagajärg ära hoida 3-1-1-33-14 p 16
formaalselt: seaduslik, lepinguline vm
funktsionaalselt
julgestus- ja valvegarant riski haldamise tõttu
ohuallika valdamise tõttu
tootjavastutus (?)
Mitteehtne (delictum commissivum per omissionem): teodelikti toimepanemine passiivsusega
kaitsegarant institutsioonilise hoolduskohustuse tõttu: vanem lapse suhtes, abikaasad, ametikohustus, ravisuhe, õnnetuse põhjustanud juht, tihe seotus, ruumi valdaja jm
ingerents – eelneva ohtliku hoolsusvastase teo tõttu (kohustusvastasusseos)
ka õiguspärasest teost (?)
Ehtne (delictum omissivum): kirjeldatud tegevusetuse kaudu 124, 169, 307, 318
Liigid
eksimus garandiseisundis on keelueksimus
vastavustingimus: konstrueeritav aktiivne tegu 3-1-1-80-06 p 6.1
Tegevusetusdelikt
nõutav tegevus: konkreetne tegemata tegu
päästmistegevuse katkestamine on tegevusetus, selle takistamine tegu
mitme garandikohustuse rikkumine ei tekita kogumit, v.a kui järjestikused tagajärjed
tegutsemisvõimest teoga loobumine on tegevusetus
Piiritlemine
tahtlus eeldab arusaamist koosseisu-pärasest olukorrast ja ohust, oma tegutsemis-võimest ja päästmise võimalikkusest ning garandikohustusest
spetsiaalsus: tegevusetus taandub teo eest ning astub esile, kui tegu puudub
teoetteheite raskuspunkt
mitteehtsa teg-d katse 25 lg 5; ehtsa teg-d katse ebatõenäoline
(karistamis-ähvardusega) kohustuste kollisioon 30
ehtne teg-d taandub mitteehtsa ees
tegu ei saa olla korraga tegu ja tegevusetus
välistatud ei ole vastutus omavahel seotud teo- ja tegevusdelikti eest (passiivsus põhjustab uue vastutuse aluse)
süüdistus ei või minna ühelt teisele
kui uut alust/põhjust pole, ei ole teole järgnev passiivsus eraldi tegu
kui ei muutu tahtluse vorm
kohustus teha kõik endast olenev olulisema hüve päästmiseks; vrd hädaseisund
tegevus- ja tegevusetus-kohustuse kollisioon on hädaseisund
kontrolli minetamise korral (alt 1) algab eesseisja teost, mis on õigushüvega ajaliselt vahetu
tagaseisja teoplaan
teovalitsemine ülekaaluka teadmise v tahtega (sh võimuaparaadi abil) (psüühiline kausaalsus: pettus, sund)
katse 25 lg 3
tagaseisja (ka erisubjekt; omakäeline mitte) vastutab
tagaseisja vastutab teoga põhjustatud eesseisja tegevusetuse korral; tegevusetus ei saa olla teovalitsemiseks (siis garant)
Vahendlik täideviimine
eesseisja vastutab erandina (ettevaatamatus, keelueksimus, TTT)
koosseisutu
õiguspärane
süüvõimetus v keelueksimus
tagaseisja eksimus eesseisja süüdivuses
tagaseisja ei vastuta eesseisja ekstsessi korral, kuna see ei ole alle omistatav (v.a ettevaatamatus v katse)
täideviija täideviija taga
sh võimuaparaadi abil (tingimuseks eesseisja väljavahetatavus hierarhilise struktuuri tõttu)
vrd motiivieksitus, eksimus konkreetse teo mõttes
enesekahjustamine eksimuses v vabatahtlikult
võõrkahjustamine subjektsuse v tahtluse puudumisel (sh eksimuses)
v.a oluline kõrvalekalle (ekstsess)
eridelikt: ainult erisubjektid
liitdelikt: piisab, kui igaüks täidab oma funktsiooni
spetsiifiline delikt: peab olema omistatav konkreetne tegu; suvaline delikt: omistatav ilma konkreetse teota
Kuritegu neelab väärteo ja ideaalkogumit ei ole, v.a kui väärtegu on erinorm 3 lg 5
Kõik koosseisud subsumeeritakse, ent rangeim karistus kuriteo v väärteo eest 63 lg 1
Põhimõte: üks tegu, üks karistus
Teoainsus: ühine tahtlus, teod ajaliselt ja ruumiliselt lähedased, seega tajutav ühe teona
Ideaalkogum: teoainsus vastab erinevatele koosseisudele
Erinorm, kui on kitsendavad tunnused või koosseis on identne, samuti kui väärteo eest on juba karistatud
Nt erinevad tagajärjed, erinevad koosseisud, kihutamise erinevad täideviimisteod
Teomitmus: teod on eraldiseisvad
Kogum concursus
Kuriteokaristused liidetakse 64; 63 lg 3
Iga teo eest eraldi karistus 63 lg 2
Reaalkogum: teomitmus vastab erinevatele koosseisudele
Näiv kogum: mitu tegu, üks koosseis (juriidiline teoainsus)
Korduv, jätkuv v vältav tegu
Koosseisu eri alternatiividele vastav tegu
Spetsiaalsus: teine koosseis lisab eritunnuse esimese koosseisu omadele (erinorm)
Tingimus, et pole varem karistatud
Üks karistus
ne bis in idem - sama tegu, mitte süütegu
Seadus-ainsus
Privilegeering on eelistatud kvalifikatsioonile, (nt 113, 114, 115)
Sh kvalifikatsioon, privilegeering, spetsiaalkoosseis (nt 109, 110)
Formaalne: kui seadus nii ette näeb (nt 141, 143)
Subsidiaarsus: primaarkoosseis kaitseb sama objekti subsidiaarkoosseisust paremini
Reeglina – üks karistus
täideviimine hõlmab katse, katse ettevalmistamise (nt A tapmise katse, mille käigus tapetakse B)
Materiaalne:
raskem kuritegu hõlmab kergema (kahjustamine hõlmab ohustamise; A tapmiskatse hõlmab A tervisekahjustuse)
täideviimine hõlmab osavõtu
Konsumptsioon: põhikoosseis neelab järel- või kaaskoosseisu
nt 141, 136; 199, 202; 113, 316
vt KrMS 199 lg 1 p 5, 3-1-1-57-08 p 13 ja 3-1-1-87-12 p 14
vrd kannatanu tsiviilhagi
koht
aeg
järeldused
erisubjekt?
erisubjektiga ja omakäelise teo saab täide viia ainult vastav isik
vahend
teomodaliteet
põhidelikt v tuletis?
tunnused: koosseisu (afektiseisund) v süü (vanus) teema
kärbitud ja teodeliktil tagajärg puudub
tagajärg on kahju, mis tuleb tuvastada
nii 203 kui 113
tegu
subjekt
objekti tunnused: võõras asi, abitu seisund…
3-1-1-102-16 p 8jj; KÜ lk 222, 276
tagajärg: teost tingitud muutus v ootuspärase muutuse ärajäämine (materiaalses koosseisus)
Objektiivne koosseis
ründeobjekt: inimene, ese
olemasolu
kannatanu olemasolu
tagajärjedelikt on lõpuleviidud tagajärje saabumisega, muidu katse
enamohtlik tagajärg ettevaatamatusest 19
materiaalne ja menetluslik tähendus
normatiivne: tagajärje saabumine kas teo, juhuse, ohvri v muu isiku teo tulemusena (järgneb naturaalse kausaalsuse hindalmisele)
tagajärje omistamine
kogus: oluline, suur, eriti suur
kohaldub, kui puudub eraldi koosseis (nagu 114 ja 117)
ohu realiseerumine tagajärjes
teoga peab olema põhjustatud v suurendatud ohtu, et tagajärg saabub - hinnatakse ex ante vaatleja seisukohast
naturaalne kausaalsus: conditio sine qua non – vajalik tingimus
vormid
liik: varaline, füüsiline, ohu põhjustamine, huvide kahjustamine, õigusemõistmisele, keskkonnale…
õiguslikult relevantne oht jääb primaar- e keelunormi kaitsealasse
õige tahtliku tegevusdelikti korral
tagajärg on normi rikkumise tulemus: kui see järgneks ka normi-kuulekale käitumisele, ei ole midagi ette heita
omistamise välistab lubatud risk (sotsiaaladekvaatne käitumine, mille oht ei ole õiguslikult relevantne), riski vähendamine v õigusliku kohustuse täitmine
muud teooriad: seaduspärasus ja statistiline tõenäosus, psüühiline kausaalsus, hinnanguline kausaalsus (tagajärje adekvaatsus teoga; põhjuslikkuse õiguslik relevantsus)
mitme isiku v teo korral tuleb kõik teod "ära mõelda", et kontrollida, mis tagajärje põhjustas
katkenud põhjuslikkus: kui mõlemad teod äramõelduna tagajärg siiski saabub, lähtutakse vahetult tagajärje põhjustanud teost
siin tuleb ka hüpoteetilist asjade kulgu juurde mõelda
hüpoteetilist asjade kulgu ei tohi juurde mõelda
põhjuste ekvivalentsus
alternatiivne põhjuslikkus: kui mõlemad teod oleks vahetult tagajärje põhjustanud, on need mõlemad põhjuslikud: mõlemad on katsed in dubio pro reo
regressikeeld: põhjuslikku ahelat ei saa viia riskist teadliku vastutusvõimelise kannatanu poolt teo valitsemise ülevõtust v muu isiku (tagajärge raskendavast v kergendavast) sekkumisest ettepoole
erandid
ebatüüpilised põhjuslikud ahelad, reservpõhjus jm
kas ohu põhjustajal on garandiseisund?
kumulatiivne põhjuslikkus: kui kumbki tegu iseseisvalt ei oleks tagajärge põhjustanud, ei ole kumbki põhjuslik - mõlemad katsed
Kuritegelik organisatsioon 255
organisatsiooniteooria: vastutus personali valikul, järelevalvel, organiseerimisel, töö vastuvõtmisel
Kaastäideviimine, osavõtt, hädakaitse on võimalik faktilise lõpetatuseni
Ettevalmistamine – tingimuste loomine süüteo toimepanemiseks, nt vahendi kohandamine
Eriosa 340
Konspiratsioon 22-1
eeldatav: mida oleks saanud füüsiliselt ja psüühiliselt teha ja oleks vältinud tagajärge
vrd pseudosüütegu e tagurpidi keelueksimus
Faktiline lõpetatus – ulatub lõpuleviimisest kaugemale kärbitud koosseisu korral
Tegu v tegevusetus
Väärtegu 25-1
Süüteo staadiumid
Katse – isik alustab oma ettekujutusele vastavalt teo toimepanemist 25 lg 2
Ei ole võimalik ettevaatamatusega
naturaalne põhjuslikkus puudub, seega peab omistama tagajärje nõutavale (hüpoteetilisele) teole
tagajärg peab olema kindla teadmisega külgnevalt tõenäoline 3-1-1-63-03 p 13
Karistatav, vaimse küündimatuse korral kergemini 26 lg 2
Kärbitud: eesmärki ei pea saavutama
Lõpuleviimine – kogu koosseis on täidetud
Katse lõpp
Katse alguse teooriad
Kombineeritud: teoebaõigus avaldub õigusvastase tahte tegevusse rakendamisega (tahteteondus) seotuna koosseisu tunnustega
normatiivne omistamine: kui tagajärg oleks saabunud ka päästmistegevuse korral, põhjuslikkus puudub
ülema vastutus 88, puutumus 307
grupp v mitte
Rumalusest, ebausust
Teoplaani kohase teo lõpuleviimine ei ole algusest peale võimalik
Formaalne: kõik teod tehtud
Materiaalne: tagajärje täielik saabumine
Täielik subjektiivne ebaõigussisu ja puudulik objektiivne ebaõigussisu
osavõtt: kihutamine ja kaasaaitamine 22
Eristamine koosseisu tasandil
üksik-, vahendlik, kaas- ja kõrvaltäideviimine 21 lg 1-2
Objekti, vahendi, viisi, subjekti kõlbmatus
Kõlbmatu katse (tagurpidi eksimus)
Eeldus, et tegu on lõpuleviimata
väärteos pole võimalik
tuleb tuvastada täpselt
Toimepanija
erideliktis erisubjekt
ettevaatamatus on välistatud (?); tegevusetus on võimalik
Nurjunud katse: isiku suutmatus jätkata teoplaani kohaselt
Süü: vabatahtlik loobumine vastavalt liigile
Objektiivne külg – vahetu asumine koosseisu täitmisele
Subjektiivset külge kontrollitakse enne objektiivset
Teoplaan: ettekujutus teost
Otsus panna toime süütegu
Tahtlus (tegu lõpule viia)
formaalne, subjektiivne (animus auctoris / socii), teovalitsemisteooria (sh vahendi v funktsiooni valitsemine)
katse 25 lg 4: piisab esimesest liikmest
Kaastäideviimine 21 lg 2
Lõpetatud v lõpetamata
ehtne eridelikt: teo karistatavuse eeldus 294, 379
eriline isikutunnus: omadus (afekt, sugu…), seisund (ametiisik…), asjaolu (motiiv, korduvus…)
subsumeerimine: osavõtt katsest
jõudnud katsestaadiumi (sh katsest loobumine)
kaastäideviijale omistatakse teineteise teod ja tagajärjed, kui
vahendlike eesseisjate paljusus ei ole kaastäideviimine
üldjuhul tegutsemine sündmuskohal
igaühe teopanus tuleb tuvastada; igaühe õigusvastasus ja süülisus
osavõtja vastutab tavakoosseisu alusel
mitteehtne: muudab v välistab karistatavuse 116
osavõtt ehtsa, kuid mitte mitteehtsa eridelikti puhul 24
olema koosseisupärane
ühine, nii ühe- kui eriaegne
kooskõlastatud: ühine teoplaan, funktsioonide jaotus
eristus kõrvaltäideviimisest, mis on juhuslikult ühised üksiktäideviimised
võimatu, kui koosseis realiseeritud ja ka faktiliselt lõpetatud
tuvastatud (erand: isikut ei ole kindlaks tehtud, teda ei karistata v menetlus on lõpetatud)
tahtlik (erand 15 lg 2)
olema õigusvastane
ei pea olema süüline: täideviija ja osavõtja süü tuvastatakse eraldi
juhtiv roll teo planeerimisel ja suunamisel (organisaator)
igaühe arusaam, et koosseisu täitmine sõltub kõigist
võimalik ühineda teo faktilise lõpuni (suktsessoorne kaastäideviimine)
materiaalne delikt: kui on võimalik tagajärje saabumist soodustada (sama ka vältava teo puhul)
täideviija õigeksmõistmine koosseisu v õigusvastasuse puudumise tõttu välistab osavõtu
koht 11 lg 2–3 ja jurisdiktsioon
NB, 306 ja 307 välistavad süü, mitte õigusvastasuse
ese: objektiivse külje faktilised asjaolud, mitte õigusküsimused
hõlmab 57-58
vt 19
arhailine õigus
süü elemendid, vrd VÕS
dolus ei tähenda veel süüd, aga mõjutab süü suurust
Objektiivne v süüline vastutus
finalistlik süüteomõiste - teo ebaõigus avaldub ka toimepanija suhtumises
väärteod ka ettevaatamatusest
erand eriosas
kuriteod eeldamisi tahtlikud
intellektuaalne: teadmine, võimalikuks pidamine
elemendid (metoodika)
Tahtlus
Subjektiivne koosseis - teo omistamine
Eksimus
voluntatiivne: eesmärk, soov, möönmine
motiiv
sümmeetriapõhimõte: kongruentsus obj ja subj elementide vahel teo toimepanemise aja seisuga, tagajärje saabumise aega arvestamata
toimepanemis-otsustus
kavatsetus (dolus directus I)
liigid
eesmärk
Ettevaa-tamatus (culpa)
kui eesmärk = motiiv: ainult kavatsetus 199
teadmine vastavalt tahtluse liikidele
ettekavatsemine, eel-, järg- ja äkktahtlus ei ole olulised
tuvastada tuleb ainult eesmärk, mitte teadmine
otsene tahtlus (dolus directus II)
teo keelatusest arusaamine on süü küsimus 39: kui vältimatu eksimus, siis süüd ei ole
hõlmab teoplaani kohase põhi- ja vahetagajärje, mitte kõrvaltagajärje
tuvastada tuleb teadmine, tahe pole oluline
kaudne tahtlus (dolus eventualis)
kui eesmärk on õigushüve kahjustamine: kaudne tahtlus 333
koosseisu-eksimus faktilises asjaolus (ja termini tavakeelses sisus) välistab tahtluse 17 lg 1
v.a vastupidine eksimus - katse; eksimus privilegeerivas tunnuses (17 lg 2); identiteedieksimus; lõpuleviidud teo sihtobjekti eksimus (sh kõlbmatu katse 26) - katse; põhjusliku seose eksimus, kui tegelik põhjuslik seos ei kaldu oluliselt kõrvale sellest, mida teo tegija ette nägi - tahtlus
sisuline kaasteadvustatus - teadlikkuse miinimum
seos kõrvaltagajärjega
laseb tagajärjel sündida
liigid
Kas ületatakse lubatud riski?
peab võimalikuks koosseisule vastava asjaolu saabumist
kergemeelsus (luxuria)
hooletus (negligentia)
loodab tõsimeelselt, mitte juhuslikult, et tagajärg ei saabu
ei tea koosseisule vastava asjaolu esinemist; oleks pidanud asjaolu hoolsa (tähelepaneliku ja kohusetundliku) suhtumise korral ette nägema
Mõõdupuu: ex ante hoolsa isiku ettenägemisvõime
Hoolsus-kohustuse rikkumine
242; lohakus 419
Tegu
Rikkumise ettenähtavus ja välditavus
117
Tagajärg
Katse ja osavõtt ei ole võimalikud
Loomulik omistamine: ex post kas ilma teota / hoolsa teo korral oleks tagajärg saabunud?
Ettevaatamatusdelikt
Süü – objektiivse hoolsuskohustuse subjektiivne tajutavus ja teostatatavus
Rikkumist ei ole, kui hoolas isik saab mõistlikult usaldada, et hoolsuskohustust järgivad ka teised
Normatiivne omistamine: lisaks tavapärasele õigusvastasusseos – kui õiguspärane käitumine ei oleks kahju ära hoitud, vaid põhjustanud sama tagajärje, in dubio pro reo
Ohu ja tagajärje ettenähtavuse järel küsimus, kas isik sai subjektiivselt aru asjaolust, mis tingis kõrgendatud ohu ja lootis hoolsusetult tagajärge vältida
Füüsiline v vaimne seisund
ehk võime tagajärge ja selleni viivat põhjuslikku seost ette näha ja vastavalt oma käitumist juhtida 38
Ei kata iseloomu-puudusi v hoiakuid
Keskmisest kõrgemate võimete olemasolul tuleb neid aluseks võtta
neelab kaasaaitamise
Kihutamine 22 lg 2
lõpuleviimise tahtluse tekitamine teo v sõnaga; mitte tegevusetusega (?)
politseiagendi probleem
psüühiline kausaalsus, vaimne mõju
subsidiaarne täideviimise suhtes (ei saa olla korraga osavõtja ja täideviija)
Aktsessoorsus: piiratud teooria järgi peab põhitegu
Osavõtt
ahel, grupp, vahendlik
tahtlik
pole, kui tahtlus juba olemas (aga üle-, ümber-, juurdekihutamine)
konkreetne, mitte detailne
individualiseeritud adressaat(did)
Kaasaaitamine 22 lg 3
kaaspõhjustamine
tahtlus lõpule-viimiseni
täideviija tegu erineb
erinev v vähem tegu
sarnane tegu: kihutaja vastutus kergemale teole kihutamise eest
puudub tahtlus
võimalik 22-1
tegu v garandi tegevusetus; teo v nõuga, sh eelnev lubadus
igas staadiumis
rohkem tegu (ekstsess): kihutaja vastutus vastavalt tahtlusele